

*Шамілева Л.Л.,*канд.екон.наук, доцент,
старший науковий співробітник,
ІЕП НАН України

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ: ДЕМОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Трудовий потенціал розглядається як потенціал робочого часу працівників або зайнятих, які володіють сукупністю загальноосвітніх, професійно-кваліфікаційних характеристик та який може бути використаний в виробничій діяльності. В даному контексті кількісна оцінка трудового потенціалу базується на демоекономічному підході, тобто він визначається як число майбутніх років працездатності окремого працівника або загальної чисельності зайнятих.

Обсяги трудового потенціалу залежать від загальної кількості зайнятого населення в працездатному віці або в віці 15-70 років, розподілу рівнів зайнятості за статево-віковими групами, ймовірності дожити до верхньої межі працездатного віку або віку економічної активності, плинності кадрів та рівня використання фонду робочого часу.

Трудовий потенціал зайнятих в працездатному віці за агрегованими віковими групами визначається за співвідношенням:

$$ТП = S_{зайн.} \cdot \bar{P}_{x,w} \cdot \bar{t}_{прац.} \cdot k_{закр.} \cdot k_{вик.ф.р.ч.}; \quad (1),$$

де: $S_{зайн.}$ – загальна чисельність зайнятих;

$\bar{P}_{x,w}$ – середнє значення ймовірності дожити до верхньої межі працездатності;

$\bar{t}_{прац.}$ - середній термін тривалості трудового періоду;

$k_{закр.}$ - коефіцієнт закріплення робочої сили;

$$k_{закр.} = 1 - (k_{виб.} - k_{прийому});$$

$k_{\text{вик.ф.р.ч.}}$ – коефіцієнт використання фонду робочого часу.

В цілому за всіма видами економічної діяльності трудовий потенціал зайнятих в працездатному віці за останні п'ять років з 2013 по 2017 рр. зменшився на 17%, при цьому його падіння по жіночому контингенту складає 22%, а по чоловічому – 11,4% (табл. 1). Середні обсяги трудового потенціалу в розрахунку на одного зайнятого зросли на 0,7 років в основному за рахунок його збільшення по жіночому контингенту зайнятих.

Таблиця 1

Динаміка трудового потенціалу зайнятих в працездатному віці

	Трудовий потенціал, тис.люд.років			Трудовий потенціал в розрахунку на одного зайнятого, років		
	Усього	в тому числі		Усього	в тому числі	
		чоловіки	жінки		чоловіки	жінки
2013	246525,1	113747,7	132777,4	13,5	13,8	13,2
2017	210103,6	106559,0	103544,6	14,2	13,74	14,6
2017 в % до 2013 р.	83,0	88,6	78,0	105,2	99,3	110,6

*Розраховано автором на підґрунті статистичних даних [1, с.29, 37, 121]; [2, с.21, 35, 59]; [3, с.121]; [4, с.49]; [5, с.146-164].

Мультиплікативна модель визначення трудового потенціалу (1) дає можливість оцінити вплив основних чинників на абсолютну зміну обсягів потенціалів (табл. 2). Основна причина падіння обсягів трудового потенціалу чоловіків пов'язана зі зменшенням загальної чисельності зайнятих, - цей чинник визначає 95% зменшення загального обсягу потенціалу. Досить негативним чинником є суттєве погіршення рівня використання фонду робочого часу. Одночасно важелями зростання трудового потенціалу чоловіків є збільшення коефіцієнту закріплення робочої сили та незначне збільшення ймовірності дожити до верхньої межі працездатності.

Значне падіння трудового потенціалу жінок в першу чергу також обумовлено суттєвим зменшенням кількості зайнятого населення та погіршенням ситуації з використанням фонду робочого часу.

Факторний аналіз зміни трудового потенціалу в 2017р. в порівнянні з 2013р., тис. людино-років

	Абсолютна зміна трудового потенціалу тис. людино-років в 2017р. в порівнянні з 2013 року					
	Усього	в тому числі за рахунок				
		чисельності зайнятих	середньої тривалості працездатності	коефіцієнту дожиття до верхньої межі праце- здатності	коефіцієнту закріплення робочої сили	рівня використання фонду робочого часу
чоловіки	-7188,8	-6829,4	-155,0	269,6	2667,5	-3141,5
жінки	-29232,8	-39098,9	3790,6	6534,8	2592,7	-3052,0

*Розраховано автором

Одночасно діють чинники і в зворотному напрямку, - за рахунок збільшення середньої тривалості працездатності, ймовірності дожити до верхньої межі працездатності та коефіцієнту закріплення робочої сили сформувалися додаткові обсяги приросту трудового потенціалу на 12918, 1 тис. людино-років, але вони не компенсували втрати, які пов'язані з загальним зниженням чисельності зайнятих.

Основні стратегічні напрямки розвитку трудового потенціалу пов'язані в першу чергу зі зростанням рівня використання фонду робочого часу, зменшенням смертності в працездатному віці, особливо серед чоловіків, що супроводжується зростанням ймовірності дожити до верхньої межі працездатності, підвищення рівня зайнятості населення в працездатному віці.

Література

1. Праця України у 2013 році. Статистичний збірник. – Київ ТОВ видавництво «Консультант», 2014. – 336с.
2. Праця України у 2017 році. Статистичний збірник. – Київ ТОВ Видавництво «Август Трейд». – 2018. - 268с.
3. Економічна активність населення України 2013. Статистичний збірник. – Київ, 2014. – с.197.
4. Економічна активність населення України 2017. Статистичний збірник. – Київ, 2018.
5. Таблиці продуктивності, смертності та очікуваної тривалості життя. Статистичний бюлетень. – Київ, 2017. – с.167